

برخورد با کودکان خطاکار، چگونه؟

هر محیط اجتماعی قوانینی برای خود وضع کرده است و اعضا موظفند آن را رعایت کنند و متخلفان هم باید انتظار برخورد و مجازات را داشته باشند. خانواده هم مثل هر واحد اجتماعی دیگری چنین چارچوب‌هایی را برای خود تنظیم کرده است و از اعضای خود انتظار دارد از چنین قوانینی سرپیچی نکند.

هر محیط اجتماعی قوانینی برای خود وضع کرده است و اعضا موظفند آن را رعایت کنند و متخلفان هم باید انتظار برخورد و مجازات را داشته باشند. خانواده هم مثل هر واحد اجتماعی دیگری چنین چارچوب‌هایی را برای خود تنظیم کرده است و از اعضا، خد انتظار، داد، اذ، حنب، قه‌انند، سبحد، نکند. کودکان به عنوان اعضای خانواده، گاهی در رفتار خود رویه‌ای را در پیش می‌گیرند که با چارچوب‌های تعیین شده همخوانی ندارد. در چنین مواقعی والدین برای مقابله با چنین پدیده‌ای و جلوگیری از تکرار آن تنبیه‌های برای کودک خطاکار در نظر می‌گیرند.

تطبيق تنبيه و خطا

تاکنون درباره نحوه برخورد با کودکان خطاکار و تطبيق میزان تنبیه با خطای کودک و شیوه اجرای آن مباحث گوناگونی میان کارشناسان علوم اجتماعی و روان‌شناسی مطرح شده است. در گذشته بسیاری از والدین عادت داشتند به محض مشاهده رفتار ناپسندی از کودک، او را تنبیه بدنی کنند. این شیوه حتی در مدارس هم اجرا می‌شد. شاید بسیاری از خوانندگان این مطلب فلک، خط کش، سیلی و دیگر شیوه‌های تنبیهی بچه‌های درسخوان یا بازیگوش را در مدارس به یاد داشته باشند. این شیوه‌ها البته امروزه منسوخ شده است و اولیای آموزش و پرورش، روش‌های جایگزینی برای تنبیه را انتخاب کرده‌اند. تنبیه در لغت به معنای آگاه کردن است و اگر به همین معنای ظاهری توجه داشته باشیم شاید رویکردهای جدیدی را برای جلوگیری از تکرار خطاهای کودکان در پیش بگیریم.

توجه به این نکته حائز اهمیت است که گاهی برای جلوگیری از رفتار نادرست کودکان، والدین ناگزیر از برخورد و در نظر گرفتن محرومیت‌هایی برای آنان هستند. البته باید توجه داشت میزان تنبیه در نظر گرفته شده با اندازه خطای صورت گرفته تطبيق داشته باشد؛ چون هر گونه افراط و تفریطی در این باره باعث کاهش میزان تاثیرگذاری و احتمالاً تبعات و آثار منفی خواهد بود. خانواده‌ها برای تربیت فرزند از روش‌های متفاوتی استفاده می‌کنند. برخی خانواده‌ها آزادی مطلقی به فرزندان خود می‌دهند و تصور می‌کنند چنین رفتاری به نفع کودکانشان است و زمینه هر گونه سرخوردگی در دوران کودکی را از بین می‌برد. برخی والدین هم با وضع قوانین خشک و غیرمنعطف، کودکان خود را در شرایط سختی قرار می‌دهند و هیچ‌گونه تخطی از چارچوب‌های تعیین شده خانوادگی را برنمی‌تابند و اگر با خطایی از سوی فرزند خود مواجه شدند تنبیهات سختی برای آنان در نظر می‌گیرند. هر دو رویه که شامل افراط و تفریط‌های رفتاری است تبعات منفی در سیر تربیتی فرزند خواهد گذاشت.

هماهنگی والدین

نکته قابل تامل دیگر آن که در نوع برخورد و مواجهه با خطای صورت گرفته از سوی فرزند، بین پدر و مادر تناسبی به لحاظ رفتاری وجود ندارد. ممکن است پدر سختگیر باشد و مادر عاطفی یا برعکس. این تفاوت‌ها در محیط خانوادگی باعث کم‌تاثیر یا بی‌تاثیر بودن تنبیهات در نظر گرفته برای کودکان می‌شود. هماهنگی و هم‌نظری والدین و در پیش گرفتن رویه یکسان در مواجهه با کودکان خطاکار یکی از روش‌های موثر تربیتی است.

توجه به این مساله نیز مهم است خانواده یکسری اصول و قوانینی دارند که بر پایه برخی هنجارها بنا شده است. این اصول باید از سوی تک‌تک اعضای خانواده محترم شناخته شود. این که برخی والدین به محض مواجه شدن با تخطی فرزندان برای چارچوب‌های وضع شده مرتب و مکرر استثنا و تبصره قائل شوند باعث ایجاد ناهمگونی در گفتار و رفتار والدین در خانواده خواهد شد. پدر و مادر باید تعریف مشخصی از تنبیه، تشویق و برنامه‌هایی منظم برای اجرایی شدن آن داشته باشند. به عبارت دیگر والدین باید بدانند هدف از تنبیه و تشویق چیست و آیا دادن مشوق‌ها یا ایجاد محرومیت‌ها برای کودکان تاثیر مثبت در روند زندگی آنان دارد؟

برخی والدین خواسته یا ناخواسته به محض مشاهده یک ناهنجاری در رفتار کودکان، از سرخشم با فرزندان خود برخورد می‌کنند و برای این که نشان دهند چقدر از خطای آنان ناراحتند موقع سخن گفتن عبارات تحقیرآمیز به کار می‌برند. تنبیه کلامی حد و اندازه‌ای دارد و نباید از هر نوع عبارتی که باعث سرخوردگی و تحقیر کودک می‌شود، استفاده کرد. گاهی والدین برای جلوگیری از خطای کودک، او را در جمع همسالانش به باد انتقاد می‌گیرند و تصور می‌کنند با چنین برخورد تندی دیگر کودک خطای خود تکرار نخواهد کرد. به نظر نمی‌رسد چنین روشی در برخورد با کودک موثر باشد. در تحلیل شخصیتی، بسیاری از انسان‌هایی که آنها را به عنوان عناصر هنجارشکن در جامعه می‌شناسیم، تحقیرها و سرخوردگی‌های دوران کودکی به عنوان یکی از عوامل و انگیزه‌های بزهکاری مطرح می‌شود. کودکی که به واسطه این تحقیرها از آزادی‌های لازم برخوردار نباشد، ممکن است در سال‌های بعد عقده‌های فروخورده خود را در قالب رفتارهای هنجارشکن در سطح جامعه نشان دهد. وجود چنین آدم‌هایی نشان می‌دهد برخی والدین در تربیت درست و منطقی فرزندان از توفیق‌چندانی برخوردار نیستند.

عواقب تنبیه بدنی

تنبیهی که دربرگیرنده برخوردهای خشن و همراه با آسیب های جسمی برای فرزندان باشد عوارض و تبعات فراوانی در پی خواهد داشت و ممکن است در آینده منشا بسیاری از رفتارهای ضداجتماعی باشد. ممکن است چنین رفتارهایی بعدها از سوی فرزندانی که پدران و مادران آینده هستند، تکرار شود و آنها هم چنین مواجهاتی با کودکان خود داشته باشند و این بدرفتاری با کودک نسل به نسل منتقل خواهد شد. تنبیهی که با خطای صورت گرفته تناسبی نداشته باشد محیط ناامنی را برای کودکان فراهم می کند.

شهاب سلیمی

جام جم